

УДК 339.92:061.1

*А. Т. Тунян,
аспірантка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків*

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*A. T. Tunian,
postgraduate student, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv*

INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE FORMATION OF THE INTEGRATION PROCESSES

Розкриті основні елементи поняття інтеграції і розглянуті основні інтеграційні теорії і процеси. Проведений аналіз функціонування найважливіших інтеграційних угруповань Європи, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Америки: ЄС, АТЕС, НАФТА, МЕРКОСУР і інших. Розглянута діяльність міжнародних організацій: ООН, ОБСЄ, НАТО і ін.

The main elements of integration notion are discovered and the general integration theories and processes are considered. The functioning of the most important integration groups of Europe, Asia - Pacific Region, the USA: EU, APEC, NAFTA, MERCOSUR and others is analyzed. The activity of such international organizations as UN, OSCE, NATO and others is considered.

Ключові слова. *Інтеграція, інтеграційні теорії, інтеграційні процеси, інтеграційні угруповання, міжнародні організації.*

Keywords. *Integration, integration theory, integration processes, integration group, an international organization.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Світовий процес глобалізації тісно пов'язаний зі створенням у всіх регіонах світу інтеграційних угруповань і об'єднань, які з часом трансформуються в економічні, політичні і військові союзи. Національні держави поступово втрачають можливість самостійно справлятися із складними економічними, соціальними, екологічними, науково-технічними, політичними і іншими проблемами. Вони прагнуть об'єднати свої зусилля із зусиллями інших, часто сусідніх країн. Регіональним співтовариствам легко протистояти новим викликам XXI століття. Актуальна в XXI столітті глобалізація, як процес формування цілісного світового господарства, і регіональна інтеграція, як створення єдиного регіонального комплексу, - це взаємно зв'язані явища. Інтеграційні союзи оформляються в різні форми, види і структури міжнародних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізом діяльності міжнародних організацій та інтеграційними процесами займалися такі відомі вчені як: Авдокушина Е. Ф., Голіков А. П., Лівенцева Н. Н., Ланцова С. А., Сідоров В. І., Циганкова П. А., Шишкова Ю. В., Романова Т. А., Бчерна Хегтне (В. Hettne), Дж. Бхачваті (Z. Bhagwati) та ін.

Мета і завдання статті. Метою даного дослідження є аналіз ролі інтеграційних процесів в сучасному міжнародному економічному і політичному розвитку, а також найважливіших міжнародних інтеграційних структур сучасності. Завданням даного дослідження є: розкрити зміст феномену інтеграції і розглянути розвиток процесів інтеграції, а також різні його види; визначити місце інтеграції серед інших глобальних чинників світового розвитку і проаналізувати дію інтеграційних тенденцій на еволюцію системи міжнародних відносин; показати роль міжнародних організацій в сучасних міжнародних відносинах і в світовому розвитку, дати характеристику найважливішим інтеграційним об'єднанням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під терміном "інтеграція" в широкому сенсі розуміється виникнення нової спільності з раніше розрізних частин. Інтеграція - це процес об'єднання, зрощення частин в деяку цілісність. У разі міжнародної політичної інтеграції може йтися о створенні самостійного політичного цілого у рамках територіальних меж, або про виникнення політичного співтовариства, що не має територіальної прив'язки. У першому випадку йдеться про оформлення державності - наднаціонального об'єднання у формі федерації або конфедерації держав. При цьому політична інтеграція має просторове вимір і зовнішні межі, тобто є регіональною, а не глобальною. Інтеграційний процес веде до поступового відмирання або усунення політичних меж усередині інтегрованого простору. Яскравим прикладом політичної інтеграції являється колишній Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР) [8, с. 83].

Друга форма політичної інтеграції має в якості кінцевої мети оформлення політичного співтовариства без територіальної прив'язки. Це - комунікативна інтеграція між політичними дійовими особами. Державні кордони при цьому не мають великого практичного значення. Учасники цього політичного співтовариства об'єднані не територією або державою, а загальною культурою, формальними і неформальними нормами, звичаями, устоями і цінностями, іноді мовою. Прихильність їм утворює деяку єдність, що забезпечує високий рівень довіри і взаєморозуміння. Як приклад можна привести угорсько-фінську спільність, народи якої мешкають в Естонії, Фінляндії Угорщині, Татарстані і інших країнах [8, с. 80].

В основному, інтегруючись, держави як би передають частину свого суверенітету наднаціональним (наприклад, Європейським) інститутам чи міжнародним організаціям. При цьому до наднаціональних органів йдуть передусім ті сфери діяльності, з якими держави справлялися найгірше (фінанси, торгівля). Виникає деяка регіональна квазідержавна, у рамках якої наднаціональний рівень бере у національних держав тільки ті сторони управління господарством, де національне політичне управління недостатньо ефективно. Наприклад, в Європейському Союзі сильні держави, що знаходяться усередині нього, погоджуються відчувати себе менш важливими і шанованими, чим їм хотілося б. Зате ЄС почуває себе впевненішим суб'єктом міжнародної політики [9, с. 47].

Фахівці ділять інтеграцію на негативну і позитивну.

Негативна інтеграція припускає усунення національних бар'єрів для оформлення ринку великих масштабів, де не пропонується заздальгідь деяка загальна модель господарської поведінки. Це, наприклад, ліквідація торгових бар'єрів відносно певних видів товару.

Негативна інтеграція виходить з постулатів неоліберальною ідеології, яка вимагає скорочення соціальних виплат і максимального усунення держав від політичного втручання у функціонування ринку.

Роль наднаціональних інститутів при негативній інтеграції полягає в тому, щоб не дозволяти державам втручатися у функціонування регіонального ринку в цілях підтримки рівних для усіх економічних чинників конкурентних умов [9, с. 47].

Загальна європейська валюта - євро, також як і уся програма реалізації економічного і валютного союзу, відносяться до проявів негативною інтеграції. Ця система не припускає введення в дію інструментів допомоги державам, що входять до складу Союзу, справлятися з можливими економічними шоками.

Існуюча раніше усередині країни рівновага громадських сил порушується, оскільки держава вже не управляє національними ринками фінансовими

потоками, не визначає грошову політику, політику оплати праці і тому подібне. [9, с. 47]

При інтеграції, яку можна назвати позитивною, держави - учасники повинні приводити внутрішні механізми у відповідність з моделлю, яка задається в наднаціональних політичних рішеннях. У ЄС позитивну інтеграцію можна знайти в області захисту прав споживачів охорона довкілля і безпечних умов праці. Позитивна інтеграція більшою мірою соціально орієнтована. Вона вторгається в ті сфери, які залишалися без уваги з боку окремих урядів.

Під міжнародною економічною інтеграцією розуміється висока (зріла) ступінь інтернаціоналізації виробництва на основі розвитку глибоких стійких взаємозв'язків і розподілу праці між національними господарствами, що веде до поступового зрощення відтворювальних структур низки країн.

Економічна інтеграція припускає вільний рух товарів капіталу і людей між учасниками об'єднання.

Інтеграція характеризується особливостями, які відрізняють її від інших форм економічної взаємодії країн:

1. усуненням обмежень в русі товарів, а також послуг капіталів, людських ресурсів між країнами - учасницями угоди;

2. узгодженням економічної політики країн-учасниць;

3. взаємопроникненням і переплетенням національних производствених процесів, формуванням у рамках регіону технологічного єдності виробничого процесу;

4. широким розвитком міжнародної спеціалізації і кооперації у виробництві, науці і техніці на основі найбільш прогресивних і глибоких форм, спільним фінансуванням розвитку економіки і її інноваційного механізму;

5. структурними змінами в економіці країн-учасниць;

6. зближенням національних законодавств, норм і стандартів;

7. цілеспрямованим регулюванням інтеграційного процесу розвитком органів управління господарською взаємодією (можливі як міждержавні, так і наддержавні механізми управління, як у випадку з ЄС) [9, с. 47];

Найбільшими інтеграційними центрами в сучасних МЄВ є "тріада" найбільш значимих об'єднань :

1. Європейський союз, до складу якого входять 27 держав, - Німеччина, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Бельгія Великобританія, Ірландія, Данія, Греція, Іспанія, Португалія, Австрія Швеція, Фінляндія, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Латвія, Литва Естонія, Словенія, Кіпр, Мальта, Болгарія і Румунія. У рамках ЄС досягнута найвища на сьогодні міра господарського взаємодії - сформований єдиний внутрішній ринок країн-партнерів, а у рамках 12 країн - створений Економічний і валютний союз.

2. Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) утворене США, Канадою і Мексикою, де створення зони вільної торгівлі товарами доповнюється інтеграцією в інших сферах, наприклад, мова йде про лібералізацію руху інвестицій, робочої сили, послуг та ін.

3. Форум "Азіатський - Тихоокеанське економічне співпраця" (АТЕС), що об'єднує економіку 21 країни. У його рамках вирішується завдання створення до 2020 р. системи вільної торгівлі і вільного руху інвестицій [4, с. 68].

Різноманітність міжнародних організацій перешкоджає формування єдиного визначення такого явища як міжнародна організація.

Існують три базові критерії, що визначають характер міжнародних організацій: характер членства, географічний вимір функціональний вимір.

Найбільш фундаментальною основою класифікації є характер членства. Визначають міжурядові міжнародні організації (МПО), членами яких виступають національні уряди і які створюються шляхом укладення договорів між урядами (ООН, Всесвітній банк, НАТО, Європейський союз (ЄС) [6, с. 60].

Співпраця незалежних держав (СНД) та ін.), і неурядові, які складаються з окремих осіб або окремих груп (Гіннес, Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародний комітет червоного хреста (МКЧХ), Міжнародні організації кримінальної допомоги (Інтерпол) і так далі). Деякі організації не можна однозначно віднести до міжурядовим або неурядовим.

Багато міжнародних організацій, хоча і не є глобальними включають учасників з різних регіонів.

Наприклад, організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) включає країни їх усіх регіонів світу (окрім Північної Америки і Європи) Організація Північно-атлантичного договору (НАТО) тягнеться від США і Канади до Туреччини [7, с. 234].

Міжурядові структури роблять набагато більший вплив, ніж неурядові організації, на міжнародну життя. Міжнародні організації - це найбільш розвинені і різноманітні механізми управління міжнародним життям.

Вітчизняна політична наука визнає, що вже зараз такі МПО як світова (СОТ) організації торгівлі, НАТО, Всесвітній банк і Міжнародний валютний фонд (МВФ) нерідко грають важливішу роль чим окремі держави.

Збалансованіша точка зору ліберального інституціоналізму який бачить в діяльності МПО продовження інтересів держави. Під впливом глобальних змін в міжнародному житті трансформуються самі національно-державні інтереси. У держав виникають потреби в координації своєї діяльності, у тому числі допомозі із сторони колективних структур міжнародних відносин (фінансовою посередницькою, техніко-економічною та ін.). Найбільш значима роль МПО в економічній і соціально сферах найменш - в загальній безпеці [2, с. 342].

Висновки. Діяльність інтеграційного угруповання породжує стійкі протиріччя. Їх джерелом стають неспівпадіння загальних і національних інтересів, необхідність делегувати національній суверенітет наднаціональним органам, складності з підтримкою єдиного темпу інтеграції усіма її учасниками.

Успіх Європейського Союзу став можливий завдяки унікальному поєднанню в Європі чинників, сприяючих інтеграції. У їх числі наявність розвиненого промислового потенціалу, присутність в об'єднанні декількох великих країн однакового розміру, тісна історична і культурна спільність, а також особливості післявоєнного положення Західної Європи. Проте на початку ХХІ століття баланс сил між великими і малими учасниками ЄС був порушений, а культурні традиції стали піддаватися впливу ззовні [5, с. 12].

Становлення і поширення регіональної інтеграції як явища відбуваються в другій половині ХХ ст. в тісному зв'язку з розвитком процесів глобалізації. Інтеграція ґрунтується на загальних економічних і політичних інтересах держав, що є сусідами, і на усвідомленні ними єдності своєї майбутньої історичної долі. Активно діюче інтеграційне об'єднання дозволяє змістити баланс вигод і витрат глобалізації користь країн-членів [3, с. 257].

Інтеграція сприяє рішення декількох великих завдань : досягненню і підтримці політичної стабільності в регіоні, розвитку економіки і зростанню добробуту країн, що беруть участь, а також зміцненню позицій угруповання у світі. Для успіху інтеграції потрібне дотримання певних умов, у тому числі наявність колективної відповідальності існування ефективного механізму прийняття і виконання рішень, а також поступовий рух від простих форм інтеграції до складних.

Література.

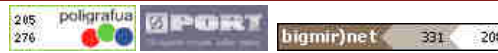
1. Авдокушин, Е.Ф. Міжнародні економічні відносини : підручник для вчз / Е.Ф. Авдокушин. - М.: Юристъ, 2006. - 466 с.
2. Ачкасов В.А., Ланцов С.А. Світова політика і міжнародні стосунки: Підручник / В.А. Ачкасов, С.А. Ланцов. - М.: Аспект Прес, 2011. - 480 с.
3. Голіков А.П., Дейнека О.Г., Позднякова Л.О., Черномаз П.О. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. - К: Центр учбової літератури, 2008. - 464 с.
4. Голіков А. П., Гріцак Ю.П., Казакова Н.А., Сідоров В.І.: Под ред. А.П. Голікова. Географія світового господарства: Учебний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 192 с.
5. Жуков, И. Р. Світова криза: економіка і соціологія глобальних процесів / И. Р. Жуков // Соціологічні дослідження. - 2010. -- № 2. - С. 12-13.
6. Калинина, Н. И. Співпраця Росії і НАТО : проблеми і перспективи / Н. И. Калинина [[Текст]] // Світова економіка і міжнародні відносини. - 2010. - N 11. - С. 59-74
7. Смитенко, К. А. Міжнародні економічні відносини: підручник / К. А. Смитенко. - М.: Майстерність, 2008. - 336 с.
8. Deutsch Karl W. Політичне Суспільство і Північ. Атлантична Область. Міжнародна Організація у Світі з Історичного Досвідчені. Нью-Йорк, 1969. pp 157.
9. World Trade Report 2003. WTO. N. -Y.; Geneva, 2003. pp. 47.

References.

1. Avdokushyn, E. (2006), *Mignarodni ekonomichni vidnosyny* [International economic relations: are a textbook for institution, Urust, Moscow, Russia.
2. Achkasov, V. and Lantsov, C. (2011), *Svitova polityka i midnarodni stosynky* [Worldwide policy and international relations], Aspect Press, Moscow, Russia.
3. Golikov, A., Dejneka, O., Pozdnyakova, L. and Chernomaz, P. (2008), *Economyka zarybygnh krayin* [Economy of foreign countries], Center of educational literature, Kyiv, Ukraine.
4. Golikov, A., Gritsak, U. Kazakova, N. and Sidorov, V. (2008), *Textbook. Golikov A. Geografiya svitovogo gospodarstva* [Geography of world economy], Center of educational literature, Kyiv, Ukraine.

5. Zhukov, I. (2010), "The World crisis: economy and sociology of global processes", Sociological researches, vol. 2, pp. 12-13.
6. Kalinina, N. (2010), "Collaboration of Russia and NATO : of problem and prospect", The World economy and international relations, vol. 11, pp. 59-74.
7. Smitienko, K. (2008), *Mignarodni ekonomichni vidnosyny* [The International economic relations], Mastery, Moscow, Russia.
8. Deutsch, Karl W. (1969), *Politychne sypilstvo i Pivnych. Atlantychna oblast. Mignarodna organizatsia y svitly istorychnogo dosvidchennia* [Political Society and North. Atlantic Area. International Organization in the Light from Historical Experience]. New York, USA.
9. WTO (2003), World Trade Report 2003, Geneva, Switzerland.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"